

М. Г. Сасенко, канд. екон. наук,
доцент кафедри економіки АПК,
Тернопільський національний економічний університет,
заступник директора з наукової роботи
Тернопільського інституту АПВ УААН

ФІЗИЧНА ЕКОНОМІЯ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПОТЕНЦІАЛУ РОЗВ'ЯЗАННЯ НАЗРІЛИХ ГЛОБАЛЬНИХ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРОБЛЕМ НА УКРАЇНІ

The ideas of physical economy are used for the ground of effective ways of decision of the comings to a head landed problems in a publication

Аграрні реформи на Україні проводилися непродумано, переважно методом проб і помилок. Результати плачевні. Вірніше, їх, позитивних, майже немає, а тому можна стверджувати, що реформи не завершені. Бо і галузь не добавила, а, навпаки, втратила, і рівень життя на селі різко знизився.

Однією з найгостріших нерозв'язаних проблем залишилось земельне питання, що перейшло уже в політичну площину. Зважаючи на специфіку і особливу роль землі в житті людства, видається, що у розв'язанні даної назрілої аграрної проблеми, принаймні глибшому її розумінні, помітну роль може відіграти фізична економія.

Відомо, що фізична економія ще не сформувалася як цілісна система знань. Зазнавала і зазнає не тільки недовіри, а й відкритих нападок опонентів. Та все ж ідеї Піфагора, Ф. Кене та інших фізіократів, С Подолинського, В. Вернадського, особливо нашого сучасника М. Руденка дають змогу в іншому ракурсі глянути на проблему земельних відносин, а відтак, беручи участь у розв'язанні назрілих земельних проблем, збагатитися і самій науці — фізичній економії.

Метою публікації, отже, є використання ідей фізичної економії для обґрунтування результативних шляхів розв'язання назрілих земельних проблем в Україні.

Як відомо, головні ідеї видатних прихильників фізичної економії зводяться до твердження, що єдиним генератором приросту благ і умовою існування життя на планеті є енергія Сонця, а своєрідними її провідниками і акумуляторами є рослини і земля в частині її гумусного шару. Людина і всі живі істоти підзаряджаються енергією сонця від головного акумулятора — землі, тобто від землеробства.

Зокрема, М. Руденко писав, що зерна хлорофілу переробляють сонячне світло на органічну речовину. Рослини відмирають і хоронять сонячну енергію в землю, утворюючи гумусний шар [1, с. 76]. Він же стверджував, що енергія Сонця є абсолютною додатковою вартістю, [1, с. 90], а хліб, продукований землеробством є енергією прогресу, джерелом життя [1, с. 155].

Ще задовго до цього, Ф. Кене і французькі фізіократи стверджували, що багатство нації не в грошах, а в продуктах землеробства [2, с. 237]. Видатний український мислитель С. Подолинський писав, що додаткова вартість — це додаткова енергія Сонця, яку людство використовує для свого прогресу. А за ним і В. Вернадський наголошував, що людське суспільство — трансформатор сонячної енергії, що змінює Землю [1, с. 83].

Виходячи з основних положень фізичної економії, зокрема з того, що земля є акумулятором енергії Сонця і виробником біологічної енергії, яка є джерелом життя на планеті, вона і повинна належати всьому суспільству, а не бути власністю якихось привілейованих його членів. Звідси приватизація землі, що відбулася на Україні, а тепер ще й намагання перетворити її на товар суперечать її природі.

Чи не тому як в історії, так і на сучасному етапі є чимало вчених, політиків, державних діячів, навіть не прихильників фізичної економії, які в принципі рішуче виступали і виступають проти приватизації землі. Причому аргументовано доводять, що це нонсенс. І в логіці їм не відмовиш. Аргументи у них більш ніж переконливі, імена відомі та і слід на землі вони залишили помітний.

Основна теза противників приватної власності на землю і впровадження ринку землі зводиться до того, що приватизувати, привласнити і продати можна лише те, що створено працею чи капіталом. А земля — нічия. Це дар природи (дар Божий — для віруючих, енергія Сонця). Якщо на угоду крупному капіталу чи сильним світу цього як колись, так і зараз земля привласнюється, то, слідуючи цій логіці, можна далеко зайти. Приміром, повітря теж бере участь у сільськогосподарському і не тільки виробництві. То може комусь заманеться приватизувати і повітря! І це далеко не абсурдний умовивід. Це — логіка.

Більше того, земля в ролі привласненого засобу виробництва є досить специфічним засобом. Якщо всі інші зношуються і вибувають, то земля є вічним засобом і значна частина земельної ренти не є заслугою навіть орендаря, не кажучи вже про поміщика-латифундиста. Вона дана природою (чи Богом). Отож і користу-

ватися цією частиною ренти має все суспільство. І аж ніяк дар природи не може вічно йти у глибокі кишені окремих його членів. Якщо це робиться, навіть по закону, тоді такі закони антинародні і мають бути відмінені. Знову ж таки, в цьому є певна логіка.

Тепер звернемось до авторитетів: хто ж підтримував і підтримує такі чи подібні погляди? Насамперед, зазначимо, що проти приватизації і ринку землі виступає Біблія. Так, у третій книзі Мойсеевій гл. 25, вірш 23 приводяться слова Бога: «А земля не буде продаватися назавжди, бо Моя та земля, бо ви приходьки та осілі в Мене». Тоді по меншій мірі стає незрозумілим, чому поважні державні мужі-християни, які нарочито перед телекамерами б'ють поклони Всевишньому, а на другий день займаються далеко не богоугодними справами — на догоду грошовим мішкам приймають закони чи укази про розпродаж земельки оптом і вроздріб. Отож, для віруючого християнина Біблія мала б бути законом. А щодо атеїстів, то на біблійні повчання їм також слід зважати як на цивілізаційну мудрість. Біблія писалась роками, ввібрала в себе кращі сторони життя суспільств. Думаємо, що це серйозний аргумент. А що в історії є достатньо фактів привласнення природного дару — землі — що ми навіть сприймаємо це як щось ординарне, то за цим завжди стояв зажерливий правлячий клас, на шальках терезів якого завше переважали особисто-кланові інтереси над суспільними, народними, над мудрістю Природи.

Проти приватної власності на землю виступали не тільки Маркс і Ленін та їх соратники, що само собою зрозуміло, але й такі видатні постаті минулого, як М. Грушевський, В. Винниченко, Л. Толстой, І. Франко, М. Туган-Барановський, О. Чаянов, навіть У. Черчіль.

Українські можновладці, які так заповзято відчужують від суспільства землю в інтересах окремих його членів, мали б знати, що проти цього виступили і об'єднані нації. Так на спеціальній конференції ООН у 1978 році заявлено: «Земля, внаслідок своєї унікальної природи і незамінності в житті людини, не може використовуватися як звичайне майно, контролюватися окремими особами, бути об'єктом, не захищеним від ринку... Соціальна справедливість... може бути досягнута лише в тому випадку, коли земля буде використовуватися в інтересах усього суспільства» [3, № 2].

Все чітко і зрозуміло. Але не для наших доморощених реформаторів. Всупереч рекомендаціям ООН вони спочатку землю приватизували, тобто, як більшовики, роздали селянам, але при

цьому створили умови, при яких «ощасливлені» власники не змогли її ефективно використати (відсутність міні-техніки, доступних кредитів, диспаритет цін, дрібнотоварність). А тепер беруться нею торгувати, себто по-суті передати в руки неолатифундистів. Мовляв, а чого ж, весь світ так робить. Але при цьому знову ж таки від народу приховують, що світ власне застерігав нас від своїх, м'яко кажучи, прорахунків, від свого негативного досвіду.

Так у відкритому листі до М. Горбачова у 1991 році 25 видатних зарубіжних учених зі світовим ім'ям і спеціалістів, серед яких три Нобелівських лауреати і п'ять провідних фахівців Департаменту сільського господарства США, які не на словах і не тільки теоретично, а й на власному досвіді знають, що значить відчуження земельної ренти, застерігали: «Є побоювання, що ви можете піти нашим шляхом, дозволивши приватному сектору привласнювати більшу частину земельної ренти... *важливо зберегти суспільну власність на землю*, щоб земельна рента була джерелом державних доходів... Заради ефективності, справедливості усі землекористувачі повинні щорічно платити земельну ренту місцевим властям у розмірі, що відповідає поточній рентній вартості землі, якою вони користуються» [3, № 1].

Знаючи зажерливу природу капіталістів, як у воду дивилися люди. І це при тому, що вони є прихильниками капіталізму як такого і приватної власності. Однак, рішуче виступають проти приватної власності на землю, яка наносить помітну шкоду економіці і є проявом соціальної несправедливості. Наші ж свідомо наступили на чужі граблі, повторили цивілізаційні помилки розвинутих країн. Повірили не їм, а гаврилишиним, соросам та іншим радникам, по духу близьким українським нуворишам.

Країна — флагман «розвинутого» капіталізму — США не тільки застерігала нас від власних помилок, але й словами свого відомого правника, колишнього міністра юстиції Р.Кларка осудила приватизацію землі в пострадянських країнах. Виступаючи на конференції у Москві в травні 1996 року він, зокрема, сказав так: «Приватизація державних земель майже завжди приносила вигоду багатим і лишала решту суспільства прибутків. Це звичайна велика крадіжка: відбирають від народу і віддають багатим...». Краще не скажеш! І зверніть увагу, що це виголосив далеко не «комуняка», а представник держави, що очолює розвинуті капіталістичні країни, населення якої є ядром «золотого мільярда» [3, № 3].

Та українським правителям та олігархам і такого застереження виявилось замало. Вони нагло приступають до наступного, другого етапу — прихватизації землі. Благо досвід відпрацювали, наварили нечувані багатства на прихватизації державного майна, здійснивши первісне нагромадження капіталу. Тепер же капітал потребує чергової жертви. Нею врешті стає всенародне багатство — земля!

Та зупинимось на приватизації землі більш детально. Воно варте того. По формі знову ж таки задекларували на думку реформаторів справедливий, запозичене у більшовиків гасло: землю — селянам. Та під нарочитою ейфорією народ не зразу помітив підставу, можна навіть сказати якийсь езуїтський зміст, того, що відбулося. Багато і до сих пір не прийшли до тями. Тож давайте спробуємо поближче розглянути істинне лице задекларованої справедливості у вигляді приватизації землі.

По-перше, ризикнемо висловити непопулярну думку. Якщо земля — всенародне багатство і не може привласнюватись лише його частиною, хай навіть такою стражденною, як селяни. Борги суспільства селянам потрібно віддавати в інший спосіб і це тема окремої розмови. А якщо вже землю надумали приватизувати, то реформатори мали б знайти спосіб справедливо її поділити між усіма членами суспільства.

По-друге, навіть між селянами України земля поділена вкрай несправедливо: одним попали родючіші землі, а, значить і відповідно довічна додаткова земельна рента, іншим — гірші; одним на пай випало по 4 га, іншим — по два. Одним компактно чи близько до місця проживання, а іншим і далеко, і некомпактно тощо. Тобто залежно від проживання в тому чи іншому регіоні багатство селяни отримали різне. Але і це ще не все. Приміром, так склалося, що виходець із селян, з прадавніх хліборобських родів, отримавши навіть сільськогосподарську освіту і відпрацювавши певний час у галузі, попав на керівну роботу у вищій ешелони влади, а пізніше — у сільськогосподарську науку чи ще кудись. І за це поніс кару: вибув із числа тих, хто мав право на земельний пай. У той же час багато людей, що волею випадку перед паюванням попали в сільське господарство, хоч до того їх сім'ї ніякого стосунку з ним не мали, отримали паї, тобто шмат всенародного пирога. І цей ряд можна продовжувати.

По-третє, зараз важко судити: навмисне чи попросту бездумно приватизацію землі провели некомплексно, без ув'язки з іншими організаційно-правовими заходами, які б мали посприяти найви-

щій віддачі від такого грандіозного заходу. Йдеться про те, що паралельно, а краще заздалегідь, мали б створити такі правові, організаційні та економічні умови, в яких ошчасливлений приватизацією дрібний власник землі зміг би стати ефективним господарем. Натомість він став самоексплуататором, а його домашнє господарство — місцем порятунку від безробіття і зубожіння. В умовах зловіщого диспаритету цін, засилля безжальних посередників, відсутності дешевих кредитів, умов і ринків збуту, відповідного аграрного сервісу тощо інакше й бути не могло.

По-четверте, єдиний вихід — концентрація дрібнотоварного виробництва шляхом довгострокової оренди і (або) кооперації дрібних власників землі — теж став проголошеним фіговим листком. Бо для їх успішного втілення потрібні були попередні організаційно-економічні і правові умови. Щоправда, закони є, але ялові, тобто без відповідного матеріального супроводу.

Хіба такий результат важко було передбачити натхненникам реформ? Поневолі закрадається думка, що такий результат задумали. Мабуть до розробки приватизаційної моделі доклали рук особисто або через лобі українські олігархи, які наварили неймовірні капітали на прихвизації держмайна і свідомо змодельовали умови, в яких дрібні власники землі не зможуть господарювати і в результаті через багатоходові хитрі комбінації народна земелька буде проковтнута їх брудним капіталом. Так воно зараз і відбувається.

Приступають до другого етапу — привласнення землі крупним капіталом під прикриттям запровадження ринку землі. Ми на порозі повернення латифундистів-поміщиків, проти засилля яких віками боролись кращі уми і представники української нації. Чому ми так гостро виступаємо проти? Та тому, що хіба дитині не зрозуміло, що поміщики-латифундисти — непродуктивний, попросту непотрібний клас, який збирається вмотитись на шию народу і пити його кров у вигляді земельної ренти. А це проти-природно і нічого спільного не має із соціальною справедливістю, з ученням фізичної економії.

Отож земля повинна належати всьому суспільству, служити на благо всім його членам, оскільки вона дар Природи, дар Сонця. А зробити це можна через державну монополію на землю і довгострокову оренду її тими, хто хоче і вмє вирощувати хліб, а не сидіти на шиї в народу у вигляді новітніх поміщиків, або спекулянтів землею. Цю тезу, нам видається, і повинна відстоювати нині представники української школи фізичної економії.

Література

1. Руденко М. Енергія прогресу. Нариси з фізичної економії. — К.: Молодь, 1998.
2. Большая Советская Энциклопедия. — М., 1965.
3. Газета «Аграрний тиждень». — 2009.

О. Г. Макарчук, аспірантка,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

The analyzed efficiency use of bioenergy potential of agricultural enterprises in the conditions of instability of energy supply and harmful increase on environment.

В умовах нестабільності ринку постачання енергоресурсів та зростання негативного впливу на навколишнє середовище, все більше країн починають розвивати власні альтернативні джерела енергії, а також запроваджувати системи заходів щодо покращення екологічної ситуації.

Економічна ефективність нарощування і розвитку біоенергетичного потенціалу аграрних підприємств нерозривно пов'язана із наявним природно-ресурсним потенціалом країни. Зменшення енергетичних витрат у технологічних процесах, збереження екологічної рівноваги є першочерговим завданнями для ефективного використання його резервів.

Ефективність використання біоенергетичного потенціалу можна визначити за допомогою економічних показників, але як свідчить світова та вітчизняна практика доцільніше використовувати енергетичний підхід, в основі якого лежить енергетичний аналіз. Ідеї енергетичного аналізу вперше були представлені українським ученим А. С. Подолинським, за яким внутрішньо необхідні, сталі та суттєві зв'язки між процесом зростаючої корисної праці